

Litteraatti videosta ”Miten elokuvan kuvailutulkkaus syntyy?”

Litteroija: Betta Saari

Haastattelija: Mä sanon vielä että te ootte ollu tekemässä näitä viimesimpiä kuvailutulkattuja elokuvia, eli miekkailija ja hymyilevä mies.

Anu: Ja Onnelin ja Annelin (-).

Haastattelija: Ja Onnelin ja Annelin (-). Aivan, joo.

Heikki: Sen verran ehkä voisin itsestäni kertoa että,

Haastattelija: Joo kerro.

Heikki: että tähän omaan visuaaliseen käsityskykyyn on suurena apuna se että mä olen nähny hyvin pienenä.

Haastattelija: Aivan.

Heikki: Elikkä mul on hyvä, ja mä olen aika visuaalinen ihminen ollu sillä lailla että mulla o hyvi vahvat muistikuvat asioista miltä ne näyttää.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Värit ja kaikki, mikä taas esimerkiks syntymäsokeelle on tosi hankala käsittää värejä, käsittää ulottuvuuksia ja käsittää niinku terminologiaa ja niin pois päin.

Haastattelija: Entä heikki kun joskus kuulee, että kuuloon perustuvat osaa myös arvioida tilaa ja tilan muotoa ja materiaaleja, ni pystyykö tästä sanomaan?

Heikki: Kyllä tietysti pystyyki.

Haastattelija: Tai, nii, minkälaisia?

Heikki: Mut sanotaan näin et ei me olla tuomiokirkon kokosessa salissa.

Haastattelija: Aivan.

Heikki: Eikä olla pienessä keittiössä.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Että, jos mun pitäis arvioida, mä oon hirvee huono arvioimaa sillonki ku mä näin niin pituuksia, mutta sanotaan nyt näin, että tää ehkä vois olla semmose seittemä metrii levee ja kakstoist metrii pitkä, mut ei välttämättä iha niin paljookaa. Kymmene.

Haastattelija: Nyt kun puhutaa näist kuuloon ja näköö perustuvista havainnoista ja elokuvastahan usein sanotaan, te ootte nimenomaan elokuvan kuvailutulkkeina, tota, profiloituneita.

Anu: No, joo.

Haastattelija: Mut sä oot kyllä teatterinki puolella.

Anu: Oommä tehny kaikkee.

Haastattelija: Noni.

Anu: Mut et nyt,

Haastattelija: Mut nyt puhutaan elokuvasta ennenkaikkee.

Anu: Joo.

Haastattelija: Ja ku siit puhutaan et se sehän on nimenomaan näkö ja kuulohavantoihin vetoava taidemuoto. Niin onko teidä mielestänne niin, se totta, tai hyvä määritelmä, että kuvailutulkkkaus täydentää elokuvan äänimaailmaa, vai miten te kiteyttäisitte elokuvan kuvailutulkkauksen tehtävän?

Anu: No, mä en ehkä sanois sitä noin, että se ois jotenki siihen äänimaailman sillä lailla sidottu. Se äänimaailma rajottaa, ja tottakai se äänimaailma on iso osa sitä teosta. Mutta ei se tehtävä ole äänimaailman täydentäminen, et kyllähän se on se kokonaisteoksen välittäminen joka on se pääasia. Ja nimenomaan tämän tietyn elokuvan, et aina se on jokainen elokuva, jokainen teos otetaan yksittäistapauksena. Ettei oo olemassa semmosia nyrkkisääntöjä. Me tullaan varmaan siihenki myöhemmi, mut et jokainen teos vaatii erilaisen lähestymistavan.

Heikki: Muistamme että elokuva on siis tämmöne, audiovisuaalinen kokonaisuus, jossa niinkun äänimaailma aika orjallisesti, ei enää ehkä nykyään nii paljo, mutta varsinki vähä aikasemmin, seuraa sitä kuvaa, ja ne täydentävät yhdessä toinen toisiaan. Niin silloin puhutaan pelkästä äänimaailmasta ja kuvailutulkkauksesta siinä, ni se on ikäänku sen visuaalisen puolen roiskasu sille audio puolelle. Ja jopa niin että ne saattavat peräti olla aiva ristiriidassa keskenään, ei se sitä audio tai äänimaisemaa millään lailla välttämättä täydennä, vaan se voi itseasiassa hämmentää. Ku ei elokuvassa välttämättä kuulu, ollenkaan mitä tehdään. Ja sit ku se tuodaan sielt visuaaliselta puolelta, mä niinkun ajattelen sen tosiaan et se on sen kuvapuolen roiskasu sille äänipuolelle ja tulokset on sen mukasia välillä.

Haastattelija: Niin. Millä tavalla nää elokuvan kuvailutulkkaukset syntyvät teidän käsissänne?

Anu: No jos lähetään nyt, otetaanko me mukaan tähän ny tekniikka joka meillä on?

Haastattelija: No vaikka ensin se, no milt se tuntuu luontevimmalta? Mikä tulee niinku ensimmäisenä mieleen siinä?

Anu: No, viime aikoina, mitä me ollaan tehty, ni ollaan tehty näitä muuvi riiding sovelluksella kuunneltavia. Eli silloin se prosessi on tota, siihen liittyy sit jo sen koko projektin ja sen prosessin kulun koordinoitua myöskin.

Haastattelija: (-)

Anu: Eli sitte se varsinaisesti alkaa se prosessi siitä, että tulee ensiks toimeksanto pyyntö. Sitten tehdään budjettia ja haetaan rahaa ja valitaan tiimi. Ja mehän ollaan nyt tehty sillä tavalla, yleensä, että on kaks kuvailutulkkia, ja sitten on näkövammanen asiantuntija, konsultti. Et se on se meidän tiimi. Ja sit toivotaan et me saatas se viimeinen versio, mikä on valmis siit elokuvasta. Aina ei saada. Et joskus on semmonen versio jol vielä tehdään jotakin, et sit pitää vähän arvella, et mitäköhän tähän tulee vielä tähän kohtaan vai tuleeko jotai. Mutta se varsinainen prosessi, ni kyl se alkaa siitä kun kuunnellaan se elokuva, eli me ei koskaan katsota sitä ensimmäiseks. Ja mä ainakin siinä kohtaa niin teen muistiinpanot, eli kaikki, eli vaan kun kuuntelee sitä ni sillo on samalla niinku viivalla näkövammaste kanssa. Et mikä mua hämää ja kaikki semmoset, kuka nyt puhuu? Et onks tää mies vai nainen, koska sitten ku mä katson sen elokuvan, mä unohdan heti nää jossen mä oo merkannu ylös.

Haastattelija: Joo.

Anu: Ni sit ne jotenki kaikki on itsestäänselvää.

Heikki: Ihan sama, siis mä alotan sen sillä et mä alan käydä sitä yksin läpi. Mä vältän kysymästä mitään keneltäkään, jos on ihmisiä jotka tietää siitä jotain. Tai esimerkiks kotona en kato sitä kenenkään muun näkevän kanssa, vaan ihan itekseni käyn sitä läpi niin kauan, että mulla on siitä käsitys. Ja se on sen verra vahva, että mä saan sitte vapaasti hämmästyä kun alotetaan se kuvailutulkkaus.

Anu: Ettei tiedä liikaa.

Heikki: Ei saa tietää liikaa.

Anu: On siin samas asemassa ku näkövammanen, joka sen sitte kattoo. Ja tota, no sit me ollaan yleensä joskus tavattu tai sitten vaan pistetty sähköpostia tai sitte puhelimesta keskusteltu siit elokuvasta. Et mikä siin on teema, mitkä on semmosia asioita jotka sielt nousee, nimenomaan siinä niinku elokuvan tekijän keinoina. Et tossa esim hymyileväs miehessä niin mä tein semmosia niinku vastinpareja, mitä mä huomasin et siel on ohjaaja käyttäny. Et siel on niinku maaseutu, kaupunki, sitten oli tämmönen rehellisyys, ja sitten jonkinlainen niinku ulkokultisuus ja teeskentely.

Haastattelija: Joo.

Anu: Ja sitten mietin et mitkä siin elokuvassa on niitä elementtejä, jotka kuvastaa tätä.

Haastattelija: Aiva.

Anu: Eli sit, koska siinä vaiheessa sitten kun se käsikirjotus on tehty, ja siinä käsikirjotuksen tekemisessä, ni vaikuttaa hirveesti se, kuinka paljo siel on tyhjii kohtii mihin saa tekstii. Niin, ja joutuu tekeen valintoja, ni sit voi kattoo sitä listaa, et oonks mä nyt kuitenkin valinnu niin, että varmasti näist vastinpareista tulee kaikki.

Haastattelija: Joo, joo.

Anu: Et mä en oo ottanu vaan esimerkiks nyt sitä maaseutuu.

Haastattelija: Joo, just.

Anu: Ja jättäny kokonaan sen kaupungin ja sen tietyn hienostelun, mikä siel on isosti tuotu esiin (-), jostain syystä (-).

Haastattelija: Joo.

Anu: Joskus on dialogilista, eli niin sanottu plari. Teatteris on plari, mutta tota, elokuvapuolel dialogilista. Joskus se pitää paikkansa, joskus ei. Eli sit se voi olla semmonen, josta on poistetukki kohtauksia. Siellä ei oookaa kaikkia repliikkejä tai ne on poistettu. Eli sitte on oikeestaan se, että siinä on jonku verran litterointia, et aha, tost puuttuuki toi repliikki. Eli tekee sen dialogilistan, et se varmasti on just se mikä siin elokuvas nyt on. Sitten sen jälkeen alkaa se, nii, että mihi välii mä saan nyt sitte tekstiä.

Heikki: Kyl tietysti ne niinku vaikuttaa toisiinsa myös sillä lailla, että tota, tämmöset kuvailijat, niin kyllähän ne nyt keksii heti miten se kuvaillaan, mut miten sen saa sopimaan siihe. Ni siinä tulee just se ongelma, et hei otetaan takasi ja mietitään uudestaan ne sanavalinnat, et ne saa mahtumaan siihen.

Haastattelija: Mm aiva.

Heikki: Kyllä. Sen jälkeen ku se on käyty alustavasti läpi, niin jollain lailla niitä yhdessä aletaan käymään, mut sillonhan käsikirjotuksesta on olemassa jo niinkun, miksikä mää nyt sanoisin, tämmönen niinku raakaversio.

Anu: Raakaversio.

Heikki: Nii, et tota, kuvailutulkki on tehny siinä vaiheessa jo aika paljon työtä yksinä.

Haastattelija: Okei, joo. Eli sun tehtävät on siinä se, tota, ikään kun äänen kautta sen elokuvan havaitseminen siinä heti alussa, ja sit sä tuut mukaan Heikki sitte siellä vähä myöhemmin, kun oot?

Heikki: Kyllä ja sillon sitten mää rupeen vääntämään näitä kuvailutulkkeja,

Haastattelija: Nii.

Heikki: että niiden täytyy pystyy kertoon mulle, mitä siinä tapahtuu.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Ja mä ymmärrän mitä he haluaa sanoo.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Niinku sanotaa.

Haastattelija: Nii kyllä.

Anu: Mut näissäki vähä vaihtelee nää prosessit, et hymyileväs miehes me tehtiinki sillä tavalla, että tota, mulla oli semmonen ohjelma, jonka avulla mä pystyin kattomaan sitä elokuvaa ja sitten kuvailutulkkamaan siinä, ja sit skaipin välityksellä, eli meitä ei tarvinu tavata kertaakaan.

Heikki: Ei, mut skaipissa istuttii muutama tunti.

Anu: istuttiin, joo.

Haastattelija: Joo.

Anu: Iltasin et, sit se meni, no se oli semmonen varsin nopee, et olikse nyt kuus päivää ku mä sen tein.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Joo se oli aika.

Anu: Pystyi keskittyy siihe.

Haastattelija: Nii nii.

Anu: Ni mä tein kuudessa päivässä sen, mut sit aina, olikse niinku suurinpiirtein joka toinen ilta meillä oli skaip sessio.

Heikki: Joo.

Haastattelija: Joo.

Anu: Ja tota mä luin sitten livenä heikille aina mihin asti ollaa päästy, ja sit heikki kommentoi.

Heikki: On olemassa tietyt asiat toki johonka rupee kiinnittämään huomiota. Se on yks just näitä, mistä anu äskön sano, että mä reagoin kans hirveen nopeesti, jos lauseesta puuttuu verbi. Koska sitte,

Haastattelija: Joo.

Heikki: Ja siitä alkaa tulla semmonen eri, tai sen tyyli muuttuu sillä lailla et siitä tulee niinku, se ei yleensä toimi.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Ja tota, sitte yritän olla hirveen tarkkana sellasten ilmasujen ja käytettyjen sanojen kans, jota mä tiedän että mun ystävät jotka on ollu syntymästä asti esimerkiks sokeita, ei ymmärrä. Tai mitä mä en itse ymmärrä, mä jopa kehtaan tunnustaa sen. Et se on oltava vähä nöyränä miehenä tossa, ja just sitten tää näin, että jos sull on yhtään sellanen tunne, et hei nyt mä en oo iha varma, ni sillan sit ruetaan käymään tosiaan tarkkaan kuva kuvalta läpi, ja suurin piirtein sana sanalta on joskus menty yhtä lausetta.

Anu: Joo, kyllä, kyllä.

Haastattelija: Mm joo.

Anu: Mut sit myöskin semmonen, että okei, mä sanoi et se lähentelee kirjallisuutta, mut kuitenkin siinä on sit se ero, et se ei missään tapauksessa saa nousta sieltä, et tää on niinku kuvailutulkin

kirjallinen työ. Eli siin täytyy olla hirveen tarkka, että ei käytä semmosia jotain omia tyylikeinoja, koska silloin se herättää kyl sit, se vie huomion väärään paikkaa. Eli se vie katsojalta huomion siit elokuvasta siihen kuvailutulkkaukseen.

Heikki: Ja sit toinen on se, että näitä slangisanoja koitetaan välttää viimisen päälle. Että tota, stydiä ei käytä.

Haastattelija: Nii, joo. Tota ni, puhuttii jo näistä tuota, et täytyy ottaa huomioon myös syntymäsokeiden maailma, joilla visuaalisuus voi tarkoittaa hyvin erillailla. Tai se visuaalisuuden hahmottaminen voi olla hyvin erilaista ku meillä jokka näkee tai on joskus nähny. Ni miten, puhuit tossa ihan alussa, mainitsit siitä perspektiivistä Anu.

Anu: Joo.

Haastattelija: Niin, tulisko tästä mieleen Anu ja Heikki esimerkkejä? Minkälaiset kohdat on aiheuttanu keskustelua tai mitä ootte pohtinu, et voiko näin? Sanoit jotakin... takana on jotain.

Anu: Tuleeks sulla? Nii, joo.

Heikki: Ei, ei nyt. Sanotaan näi että näitä erilaisia termejä kyllä tulee mielee. Mut siis, mulla on semmonen hämähä muistikuva, että siinä miekkailijassa esimerkiks mietittiin kauan ku ne siellä kaislikossa vai missä ne kahlaa, tai siinä oli ettei tuu sitä oloa, että miten niinkun ihminen hahmottaa sen. Et ku kerrotaan että jotain tapahtuu, ja siellä sitte ollaa jossai meren rannalla ja siel on kaislikkoa ja niin pois päi kaikkee tämmöstä. Ettei ne mee sekasi keskenää ne elementit. Ku niillä kaikilla oli semmonen tunnelmaan nähden aika vaikuttava rooli siinä. Ni sit täytyy kuitenkin pitää selvänä se, että tota, ne ei saa mennä sekasin.

Anu: Joo. Just et se, missä järjestyksessä niinku annostelee.

Haastattelija: Joo.

Anu: Mut kyl niinkun ehkä enemmän se, että mistä Heikki sitten aina huomauttaa, on siitä että on liian niukkaa. Et kyllä se useimmiten on se, et täst puuttuu nyt jotain.

Haastattelija: Just.

Anu: Et nyt siin tapahtuu jotain.

Haastattelija: Joo.

Anu: Mitä siin tapahtuu, kertokaa.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Tavotteena et se pitää olla selkeätä, et siie kuuntelemisee ei saa kuluttaa energiaa yhtään enempää ku o pakko. Et se pitää olla mahdollisimman kevyt.

Haastattelija: Joo.

Heikki: Helposti seurattava, ja sieltä pitää päästä se äänimaisema tulemaa riittävästi läpi.

Haastattelija: Mm joo.

Heikki: No en ole kuvailutulkki, mut en oo kyllä käyttäjätestaajakaan. Oikeestaan siis, sillä lailla että mä oon kuitenkin koulutettu tiettyihin asioihin kiinnittämään huomiota, ja musta on tullu semmonen, pilkun, mikäs sen kaunis nimi nyt olikaan.

Anu: Viilaaja.

Heikki: Viilaaja just. Niin tota, et mä vähän ehkä yritänkin tarttua sitten näihin tämmösiin et vaikka asia tuntus, et se on hyvin, ni mä silti yritän siihen tarttua. Et mä en oikein tiedä mikä mä olen. Muutako sit et mä olen konsultti.

Haastattelija: Kriitikko.

Heikki: Et näähän on hirveen pahoja sitte nää tämmöset ku tapahtuu kauheesti yhtäkkiä, ampumavälikohtaus tai joku onnettomuus tai joku tämmönen. Ja aikaa on kolme sekunttia.

Haastattelija: Joo, niimpä.

Anu: Joo, ja sitte se mikä Heikki viel on, et Heikinhan täytyy ottaa huomioon tää koko käyttäjäkunta.

Haastattelija: Nii, joo.

Anu: Että syntymäsokeet,

Haastattelija: Kyllä.

Anu: ne jotka on sokeutunu myöhemmällä iällä, ja sitte ne jotka on ehkä sokeutumassa tällä hetkellä vaikka.

Haastattelija: Mm aivan.

Anu: Plus seittemäkymppiset.

Haastattelija: Aivan.

Anu: Et hän ei voi silleen ajaa niinku omaa asiaansa, et mistä hän tykkäis, vaan täytyy ottaa todella laajasti huomioon se, että se soveltuu kaikille.

Haastattelija: Kyllä.

Anu: Ja konsultin tehtävä on, se on ikään ku se viimeinen porras siinä ennen kun se teksti pistetään ilmoille.

Haastattelija: Nii, joo.

Anu: Et se on jonkillaan semmonen editori tai joku päätoimittaja siinä. Ja sitte tietenki pitää huolen, eli heikki pitää huolen siitä, että se kuvailutulkkaus on nyt koherentti.

Haastattelija: Joo.

Anu: Ja et se palvelee näkövammaisia.

Haastattelija: Okei, joo.